

KATARZYNA KRZYSZTOFEK
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Sprawozdanie z XXV Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Prawa pt. Nauka i nauczanie prawa w przeszłości i współcześnie, Kraków 22–25 września 2014 r.

Abstract

The report on the 25th all-Polish Congress of Legal Historians Devoted to the *Study and the Teaching of Law. Past and Present*, Kraków, 22nd–25th September 2014

On the 22nd through 25th of September 2014 there was held in Kraków the 25th all-Polish Congress of Legal Historians. Its leitmotiv was the study and the teaching of law in the past and at present. The topic introduced by the organizers referred to the celebration of the 650-year anniversary of the founding of the Jagiellonian University in Kraków. The celebration fell upon the academic year 2013/2014. The chairs of legal history of Faculty of Law of the Jagiellonian University in Kraków were the organizers of the jubilee Congress. The Congress was attended by more than 160 participants, including one hundred of those who presented their papers and those who demonstrated their research achievements during the poster session. The participants arrived from more than 20 research centers in Poland and abroad. The Congress took place in the Jagiellonian University's Guest House in "Przegorzały" which was located at the street Jodłowa 13. On the 23rd of September 2014 it was Rector Magnificus, professor doctor habilitus of medical science Wojciech Nowak who made a ceremonial opening of the debates. The ceremonial opening was followed by the plenary session while the afternoon sessions of that and the next day were conducted in parallel sections. Each section comprised the reports that were focused on one discipline of legal history: Roman law, constitutional and legal history of Poland, general constitutional and legal history, history of administration and the history of political and legal doctrines. In the morning hours of the 24th of September 2014 there was held the poster session in which the post-graduate students could demonstrate through a poster the results of their research. In the afternoon of 24th September 2014 there was held the last session. It was a plenary one and it served for summing up the debates of the 25th all-Polish Congress of Legal Historians.

Key words: Congress of legal historians, Kraków, study and the teaching of law.

Słowa kluczowe: Kongres historyków prawa, Kraków, nauka i nauczanie prawa.

W dniach 22–25 września 2014 r. odbył się w Krakowie XXV Ogólnopolski Zjazd Historyków Prawa, którego tematem przewodnim było zagadnienie: *Nauka i nauczanie prawa w przeszłości i współcześnie*. Zaproponowany przez organizatorów temat nawiązywał do obchodów 650-lecia utworzenia Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, które przypadły na rok akademicki 2013/2014.

Zjazd ten wpisuje się w wieloletnią tradycję środowiska historyków prawa organizowania co dwa lata spotkań będących okazją do zaprezentowania rezultatów swoich prac badawczych oraz wymiany wiedzy i doświadczenia w dziedzinie nauki i nauczania szeroko pojętej historii prawa. Organizatorem tegorocznego jubileuszowego zjazdu były katedry historyczno-prawne na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie – Katedra Historii Administracji i Myśli Administracyjnej, Katedra Historii Prawa Polskiego, Katedra Prawa Rzymskiego, Katedra Powszechnej Historii Państwa i Prawa oraz Zakład Prawa Kościelnego i Wyznaniowego. W skład Komitetu Naukowego, który czuwał nad organizacją i przebiegiem Zjazdu, weszli: prof. dr hab. Dorota Malec – kierownik Katedry Historii Administracji i Myśli Administracyjnej UJ, prof. dr hab. Waław Uruszczak – kierownik Katedry Historii Prawa Polskiego UJ oraz kierownik Zakładu Prawa Kościelnego i Wyznaniowego UJ, ks. prof. dr hab. Franciszek Longchamps de Brier – kierownik Katedry Prawa Rzymskiego UJ, oraz prof. dr hab. Kazimierz Baran – kierownik Katedry Powszechnej Historii Państwa i Prawa UJ.

W XXV Ogólnopolskim Zjeździe Historyków Prawa wzięło udział przeszło 160 uczestników, w tym ponad 100 referentów i uczestników sesji posterowej z ponad 20 ośrodków naukowych w Polsce i za granicą. Reprezentowane były: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II oraz jego Wydział Zamiejscowy w Stalowej Woli, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytet Warszawski, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Jagielloński, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Wyższa Szkoła Biznesu w Radomiu, Pracownia Badań nad Samorządami – Fundacja Obywatelskiego Rozwoju – Ryki oraz Universität Passau.

Zjazd został podzielony na sesję plenarną, obrady toczone się w sekcjach oraz sesję posterową. Całość konferencji została zorganizowana w Domu Gościnnym „Przegorzały” Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie usytuowanym przy ul. Jodłowej 13. Oprócz otwierającej obrady sesji plenarnej, która toczyła się w tamtejszej auli, pozostałe sesje: sekcyjne, posterowa i podsumowująca sesja plenarna, odbywały się w salach Domu Gościnnego, ale także w pobliskim Zamku w Przegorzalach oraz w Sali Kominkowej mieszczącej się w przyzamkowej baszcie.

Uroczyste otwarcie obrad 23 września 2014 r. o godz. 9.00 rozpoczęło się od podziękowania skierowanego przez prof. dr hab. Waław Uruszczaka do rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr hab. med. Wojciecha Nowaka. Profesor Uruszczak podkreślił, że

nie godzi się witać gospodarza w jego własnych progach, i tym samym nie tyle wita Jego Magnificencją Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, ile dziękuje za jego przybycie na rozpoczęcie XXV Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Prawa. Słowa podziękowania skierował on także do prof. dr. hab. Andrzeja Mani – prorektora ds. dydaktyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, oraz do obecnej przy stole prezydialnym dziekan Wydziału Prawa i Administracji UJ prof. dr. hab. Krystyny Chojnickiej, dziękując za okazane wsparcie, w tym finansowe, w zorganizowaniu Zjazdu. Uroczystego otwarcia dokonał rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego. W słowach otwierających zjazd Jego Magnificencja nawiązał do jubileuszu krakowskiej uczelni i wskazał na śmiały zamiar króla Kazimierza, fundatora Studium Generale w Krakowie, którego decyzja o założeniu w niewielkim wówczas mieście Krakowie uczelni pozwala spojrzeć na króla jako na wizjonera, który wierzył w potęgę nauki.

Następnie głos zabrała prof. dr. hab. Krystyna Chojnicka, dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, która w swoim wystąpieniu nawiązała do długiej historii istnienia tego wydziału na krakowskiej uczelni oraz wskazała na osiągnięcia tegoż wydziału.

Kolejno prof. dr. hab. Waław Uruszczak skierował słowa powitania do znamienitych gości, między innymi przywitał rektora Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego prof. dr. hab. Jerzego Malca, prof. dr. hab. Krzysztofa Krasowskiego – prorektora ds. kształcenia Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, dr. hab. Annę Machnikowską, prof. UG – prorektor ds. kształcenia Uniwersytetu Gdańskiego.

Część wprowadzającą zamknęło wystąpienie prof. dr. hab. Doroty Malec – prodziekan ds. studiów administracyjnych na Wydziale Prawa i Administracji UJ, która odczytała adres skierowany do prof. dr. hab. Henryka Olszewskiego, w którym środowisko historyków prawa podziękowało Panu Profesorowi za jego długoletnią pracę, przede wszystkim jako redaktora naczelnego „Czasopisma Prawno-Historycznego” wydawanego przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, będącego przez długie lata forum dyskusji naukowej historyków prawa. Wręczenie adresu nastąpiło tego samego dnia wieczorem podczas uroczystej kolacji, a do adresu została dołączona lista podpisów uczestników zjazdu, którzy w ten sposób okazali swoją wdzięczność za wieloletnią działalność naukową prof. dr. hab. Henryka Olszewskiego.

Odczytanie adresu zamknęło część oficjalną sesji plenarnej i rozpoczęto obrady pod przewodnictwem prof. dr. hab. Stanisława Grodzkiego (UJ). Pierwszym referentem tej sesji był prof. dr. hab. Waław Uruszczak, który przedstawił historię założenia w 1364 r. Uniwersytetu w Krakowie. Temat ten bezpośrednio nawiązywał do jubileuszu 650-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego. W swoim referacie prof. Uruszczak wykazał, że utworzenie uniwersytetu w Krakowie było wspólnym dziełem państwa i Kościoła katolickiego, króla i papieża, i stanowiło wyraz współdziałania tych dwóch instytucji na rzecz dobra wspólnego, jakie niewątpliwie stanowi nauka. Według zaprezentowanego referatu podstawy materialne pozwalające na istnienie uniwersytetu zostały przekazane przez króla Kazimierza, ale samo utworzenie, erygowanie Studium Generale nastąpiło później, mocą bulli papieża Urbana V z dnia 1 września 1364 r.

Kolejne referaty w tej części sesji plenarnej wygłosili: prof. dr. hab. Wojciech Witkowski (UMCS) – *Warszawa jako ośrodek polskiej nauki prawa w dobie zaborów*,

prof. dr hab. Wojciech Dajczak (UAM) – *Poprzez prawo rzymskie ponad komparatystykę*, oraz prof. dr hab. Witold Wołodkiewicz (UW) – *Studia prawnicze – Nauka przepisów czy nauka prawa?*

Po przerwie kontynuowano obrady sesji plenarnej pod przewodnictwem prof. dr hab. Wojciecha Witkowskiego (UMCS), a swe wystąpienia zaprezentowali: prof. dr hab. Janusz Sondel (UJ) – *Nauczanie prawa w pierwszych wiekach państwowości polskiej*, prof. dr hab. Jacek Matuszewski (UŁ) – *Dlaczego w akademiach nie uczono prawa krajowego?* (tekst referatu powstał przy współpracy dr. Marcina Głuszaka i dr. Joanny Machut-Kowalczyk), dr hab. Marian Ptak, prof. UW r (UWr) – *Nauczanie prawa na Państwowym Uniwersytecie we Wrocławiu (1811–1945)*, prof. dr hab. Henryk Olszewski (UAM) – *Nauka i nauczanie prawa w Polsce w latach stalinowskiej indoktrynacji (1945–1956)*.

Po przerwie obiadowej obrady zostały wznowione, ale toczyły się w pięciu równoległych sekcjach. Każda z sekcji obejmowała referaty skupione wokół jednej z dyscyplin historyczno-prawnych: prawa rzymskiego, historii państwa i prawa polskiego, powszechnej historii państwa i prawa, historii administracji oraz historii doktryn politycznych i prawnych. Organizatorzy Zjazdu zaproponowali, aby dyskusja odbywała się po każdym referacie, by umożliwić zainteresowanym danym zagadnieniem zadanie pytań dotyczących referatu od razu po jego wygłoszeniu i aby dzięki temu zabiegowi zachować ciągłość wyводу. Część sekcji dostosowała się do sugerowanego trybu obrad, w części sekcji natomiast dyskusja toczyła się zbiorczo po zakończeniu referowania prac przez wszystkich uczestników danej części obrad.

Sekcja A obradowała pod przewodnictwem prof. dr hab. Krzysztofa Amielińczyka, (UMCS/UG), i w jej ramach wyniki swoich prac badawczych zaprezentowali: dr hab. Marzena Dyjakowska, prof. KUL (KUL) – *Ustrój i prawo starożytnego Rzymu w świetle krakowskich wydań De magistratibus et sacerdotiis, praeterea de diversis legibus Romanorum Pomponio Leti*, dr hab. Rafał Wojciechowski, prof. UW r (UWr) – *Dydaktyka prawa jako inspiracja dla twórczości naukowej glosatorów i komentatorów*, dr Paulina Świącicka (UJ) – „*Iurisprudentia est... scientia*”. *O rzymskiej „nauce prawa” na podstawie Ulpianowskiej definicji*, dr hab. Jacek Wiewiorowski (UAM) – *Psychologia ewolucyjna w warsztacie badacza prawa rzymskiego na przykładzie paremii „Mater semper certa est...”*, ks. dr Piotr Sadowski (UO) – *Szkola prawa w Bejrucie w VI wieku*. Po krótkiej przerwie obrady sekcji A toczyły się pod przewodnictwem prof. dr hab. Marii Zabłockiej (UW), a referentami byli: dr hab. Piotr Niczyporuk, prof. UwB (UwB) – *Nauka prawa rzymskiego w Akademii Wileńskiej*, dr Krzysztof Szczygielski (UwB) – *Aleksander Mickiewicz jako romanista. Przyczynek do nauki i nauczania prawa rzymskiego w Cesarstwie Rosyjskim w XIX wieku*, dr Bożena Czech-Jeziarska (KUL) – *Powojenne losy nauczania prawa rzymskiego*.

Sekcja B rozpoczęła obrady, którym przewodził prof. dr hab. Jacek Matuszewski (UŁ), od następujących wystąpień: dr hab. Andrzej Gulczyński, prof. UAM (UAM) – *Obraz jako element przekazu treści normatywnych w najstarszych edycjach prawa polskiego*, dr Maciej Mikuła (UJ) – *Dzieła profesorów Wydziału Prawa Uniwersytetu Krakowskiego w XVI wieku*, dr hab. Waldemar Bednaruk, prof. KUL (KUL) – *Ambitio podczas y pycha częściciey się uczyć każą, niż cnota...*, czyli o szkodliwości pobierania nauk według Stanisława Lubomirskiego, dr Adam Moniuszko (UW), dr Przemysław

Gawron (UKSW) – *Paweł Garwaski a „przygotowanie zawodowe” sędziów lokalnych sądów szlacheckich na przełomie XVI i XVII wieku*, oraz dr Wojciech Szafranski (UAM) – *Nauczanie prawa w Poznaniu w czasach stanisławowskich*. Po przerwie uczestnicy sekcji B pod przewodnictwem prof. dr. hab. Henryka Olszewskiego (UAM) podjęli obrady, a referaty wygłosili: dr Jacek Malczewski (UJ) – *Nowa obrona Sokratesa – rola historii myśli polityczno-prawnej w kształceniu prawniczym* (współautorką wystąpienia była dr Iwona Barwicka-Tylek (UJ)), dr Agnieszka Czarnecka (UJ) – *Co mają wspólnego House of Cards i Machiavelli? O pożytkach z seriali w nauczaniu historii doktryn politycznych i prawnych*, dr Marcin Niemczyk (UR) – *Rola i znaczenie mediów elektronicznych we współczesnym nauczaniu historii doktryn prawno-politycznych*.

Sekcja C rozpoczęła swą pracę pod przewodnictwem prof. dr. hab. Danuty Janickiej (UMK), a wystąpienia zaprezentowali: prof. dr. Ulrike Müßig (Universität Passau) – *Reconsidering Constitutional Formation – Legal Science and Early European Constitutionalism*, dr Anna Tarnowska (UMK) – *Spory doktryny wokół procesu konstytucjonalizacji praw podstawowych w Niemczech w II poł. XIX wieku*, dr Maciej Rakowski (UŁ) – *Wotum nieufności przed I wojną światową*, dr Andrzej Adamczyk (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) – *Odpowiedzialność odszkodowawcza państwa za bezprawne działania administracji w ustawach wykonawczych do BGB (1896–1919)*, dr Iwona Wierzchowiecka (USz) – *Nauka prawa zachodniego w państwach Dalekiego Wschodu w XIX wieku*. Po przerwie przewodniczenie sekcji zostało powierzone prof. dr. hab. Markowi Maciejewskiemu (UWr/UO) i z referatami wystąpili: dr Tomasz Scheffler (UWr) i dr Ewa Kozerska (UO) – *Prawo w nauczaniu Benedykta XVI*, oraz dr Tomasz Szelaż (Kraków) – *Prawodawstwo synodów za panowania synów Konstantyna w latach 337–361 – przyczynek do badań nad relacjami Państwo–Kościół w IV wieku n.e.*

Sekcja D podjęła obrady pod przewodnictwem prof. dr. hab. Leonarda Górnickiego (UWr) i w jej ramach swe referaty wygłosili: dr hab. Robert Jastrzębski, prof. UW (UW) – *Prawo prywatne międzydzielnicowe*, dr Sebastian Kwiecień (KUL) – *Prawna ochrona mechanizmów rynkowych i uczciwej konkurencji w Polsce w okresie międzywojennym*, dr hab. Anna Machnikowska, prof. UG (UG) – *Wpływ Sądu Najwyższego na zasady prawa rzeczowego w pierwszych latach obowiązywania Kodeksu cywilnego*, dr Anna Klimaszewska (UG) – *Prace legislacyjne nad kodyfikacją prawa cywilnego w okresie rządów Ludwika XIV*, dr Jan Halberda (UJ) – *Argumenty historyczno-prawne w orzecznictwie Izby Lordów. Kształtowanie się zasady bezpodstawnego wzbogacenia od XVIII wieku*. Po przerwie na czele sekcji stanął prof. dr. hab. Krzysztof Krasowski (UAM), a swe referaty zaprezentowali: prof. dr. hab. Danuta Janicka (UMK) – *Krakowski targ, zadośćuczynienie honorowe, potępienie, czyli polscy literaci XIX wieku o sądach niepaństwowych*, dr Jarosław Kuisz (UW) – *„Prawo i literatura” oraz „film i prawo”. O przedmiocie interdyscyplinarnych badań i związkach z nauczaniem historii prawa*, dr hab. Zbigniew Naworski, prof. UMK (UMK), dr Anna Moszyńska (UMK) – *Rola nauk historycznoprawnych w orzecznictwie współczesnego wymiaru sprawiedliwości*.

Obrady sekcji E w pierwszej części rozpoczęły się pod przewodnictwem prof. dr. hab. Jerzego Malca (Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego), a rezultaty swych badań zaprezentowali: doc. dr Anna Rosner (UW) – *„Nauka prawa [...] stała się nieuchronnie potrzebną nie tylko przez swą użyteczność, lecz obowiązki,*

jakie nas łączą w obywatelskim stanie”. O tradycji i nowoczesności w nauczaniu prawa w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim, dr hab. Maciej Marszał, prof. UW (UWr) – *Nauki pomocnicze jako przedmiot dyskusji w nauczaniu prawa w II Rzeczypospolitej*, dr hab. Małgorzata Materniak-Pawłowska, prof. UAM (UAM) – *Rola Ministerstwa Sprawiedliwości II Rzeczypospolitej w kształtowaniu kadr dla wymiaru sprawiedliwości*, dr hab. Grzegorz Ławnikowicz (UMCS) – *Rola studiów prawniczych w przygotowaniu do pełnienia służby sędziowskiej. Dyskurs i praktyka II Rzeczypospolitej*, dr hab. Marek Krzymkowski (UAM) – *Kształcenie urzędników w II Rzeczypospolitej*. Drugą część obrad sekcji E po przerwie poprowadził prof. dr hab. Adam Lityński, a referaty wygłosili: dr hab. Grzegorz Smyk, prof. UMCS (UMCS) – *Nauka i nauczanie prawa administracyjnego w carskiej Rosji*, dr Mariusz Mohyluk (UwB) – *Bierdiajewa lekcja o komunizmie*.

Pierwsze przedpołudniowe sesje drugiego dnia obrad (w środę, 24 września 2014 r.) przebiegały w podobnym schemacie jak po południu dnia poprzedniego, czyli w pięciu sekcjach. Sekcja A obradująca pod przewodnictwem prof. dr hab. Jana Zabłockiego (UKSW) rozpoczęła obrady od następujących prezentacji: dr hab. Anna Tarwacka, prof. UKSW (UKSW) – *Quod vi metusve causa. Początki ochrony osób dokonujących czynności prawnej pod wpływem przymusu w prawie rzymskim*, dr Renata Kamińska (UKSW) – *Obowiązki osób prywatnych wynikające z sąsiedztwa z miejscami publicznymi w prawie rzymskim*, dr Przemysław Kubiak (UŁ) – *Retorzy w antycznym Rzymie – znawcy prawa czy ignoranci?*, dr Elżbieta Loska (UKSW) – *Oratorzy w starożytnym Rzymie – lepsza wersja aktorów?* Sekcja B podjęła obrady pod przewodnictwem prof. dr hab. Mariana Mikołajczyka (UŚ), a swe referaty wygłosili: prof. dr hab. Tadeusz Maciejewski (UG) – *Prawo i jego nauczanie w Gdańskim Gimnazjum Akademickim od XVI do XIX wieku*, dr hab. Dariusz Makiła, prof. WSFiZ (Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie) – *Nauczanie prawa na książęcym uniwersytecie Albertina w Królewcu (1544/60–1657)*, dr Ireneusz Jakubowski (UŁ) – *Rozważania o prawie i jego nauczaniu w korespondencji Czackiego z Kollątajem*, dr Piotr Pomianowski (UW) – *Prasa jako medium ułatwiające rozwój nauki prawa w XVIII i XIX wieku*, dr Michał Gałędek (UG) – *Nauki administracyjne na Wydziale Prawa i Administracji Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego (1816–1831)*.

Sekcja C rozpoczęła pracę w drugim dniu obrad pod przewodnictwem dr hab. Zbigniewa Naworskiego, prof. UMK (UMK), a w jej ramach referaty przedstawili: prof. dr hab. Marek Maciejewski (UWr/UO) – *Doktrynalne ujęcia relacji prawo naturalne – prawo stanowione od starożytności do czasów oświecenia*, dr Karol Kuźmicz (UwB) – *System edukacyjny i wychowanie w utopiach społecznych – główne założenia*, dr Piotr Kitowski (UG) – *Edukacja prawnicza Izaaka Gotfryda Goedtke (1691–1765). Przyczynek do badań nad nauczaniem prawa w Europie Środkowej w I poł. XVIII wieku*, dr hab. Sławomir Godek, prof. UKSW (UKSW) – *Wykład prawa krajowego w Gimnazjum i Liceum w Krzemieńcu*.

Referentami sekcji D obradującej pod przewodnictwem dr hab. Mariana Ptaka, prof. UW (UWr), byli: dr hab. Józef Koredczuk, prof. UW i UO (UWr/UO) – *W polowie drogi między Krakowem a Berlinem. Związki prawnicze między Uniwersytetem Jagiellońskim i Wrocławskim w latach 1811–1914*, prof. dr hab. Tomasz Kruszewski (UWr) – *Hans-Albrecht Fischer – profesor prawa rzymskiego i niemieckiego prawa cy-*

wilnego na Uniwersytecie Wrocławskim, dr Tomasz Dolata (UWr) – *Kierunki „naukowych migracji” niemieckich profesorów związanych z Wydziałem Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1811–1945*, prof. dr hab. Krzysztof Krasowski (UAM) – *Nauka i nauczanie prawa na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego na tle innych uniwersyteckich szkół prawniczych w Polsce w latach 1919–1939*, dr hab. Przemysław Dąbrowski, prof. UWM (UWM) – *Nauczanie prawa administracyjnego i nauk administracji na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie w okresie dwudziestolecia międzywojennego*.

Sekcji E przewodziła dr hab. Małgorzata Materniak-Pawłowska (UAM), a swe referaty wygłosili: dr Jacek Przygodzki (UWr) – *Kilka uwag na temat ankiety Komisji dla Usprawnienia Administracji Publicznej z 1928 roku o kształceniu kandydatów na wyższych urzędników administracji*, dr hab. Adam Redzik (UW) – *Lwowskie prawnicze studia uzupełniające w latach 1930–1939 – wzorzec dla współczesnych wydziałów prawa*, dr hab. Magdalena Pyter, prof. KUL (KUL) – *Nauka i nauczanie dyscyplin historycznoprawnych na KUL w okresie II RP*, dr hab. Małgorzata Łuszczynska (UMCS) – *Propozycje reform szkolnictwa wyższego w świetle międzywojennych wypowiedzi przedstawicieli lubelskiego środowiska naukowego*, dr hab. Andrzej Szymański, prof. UO (UO) – *Początki nauczania prawa w Opolu. Międzywydziałowy Instytut Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego*.

Po przerwie rozpoczęła się sesja posterowa, w której magistrzy – doktoranci mieli możliwość zaprezentowania rezultatów prowadzonych przez siebie badań naukowych w postaci plakatów-posterów. Większość doktorantów uczestniczących w tej sesji przygotowała postery (plakatu zabrakło w wystąpieniach dwóch doktorantów), z którymi wszyscy biorący udział w zjeździe mogli się zapoznać wcześniej (były one wywieszane od początku zjazdu). W czasie sesji posterowej jej uczestnicy w kilkuminutowym wystąpieniu, opierając się na posterze, referowali wyniki swoich badań naukowych, a następnie publiczność miała możliwość zadawania pytań bezpośrednio po każdym wystąpieniu. Sesja ta została podzielona na dwie równoległe sekcje. W sekcji A pracującej pod przewodnictwem dr. Marka Stusa (UJ) wzięli udział: Michał Makuch (Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie) – *Resort sprawiedliwości w Księstwie Warszawskim*, Damian Jagusz (UG) – *Ministerium Spraw Wewnętrznych w Księstwie Warszawskim (1806–1813)*, Mariola Szewczak-Daniel (UMCS) – *Przegląd Sądowy – czasopismo prawnicze w Królestwie Polskim u schyłku Szkoły Głównej (1868–1872)*, Aleksandra Daria Wojciechowska (UAM) – *Groźba wczoraj i dziś. Ewolucja rozumienia pojęcia w polskim prawie cywilnym*, Joanna Kruszyńska (UAM) – *Reguła od wyjątku? Regulacja przedawnienia we francuskim, niemieckim i polskim prawie cywilnym*, Anna Marciniak-Sikora (UŁ) – *Ważność i skuteczność aktów notarialnych sporządzonych w czasie II wojny światowej w obecnym obrocie prawnym*, Judyta Dworas-Kulik (KUL) – *Status prawny studenta prawa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej dawniej i dziś*, Tomasz Szczygieł (UŚ) – *Kadry wojskowej służby sprawiedliwości i ich szkolenie w Polsce okresu międzywojennego*, Urszula Zięba (UJ) – *Reformy studiów prawniczych w latach 1945–1989*, Michał Lasota (UWM) – *Ewolucja kształcenia osób aspirujących do zawodu sędziego*.

W ramach sekcji B obradującej pod przewodnictwem dr Pauliny Świąćkiej (UJ) swoje wystąpienia zaprezentowali: Grzegorz Blicharz (UJ) – *Relacja między prawem*

i faktem w Digestach justyniańskich: wizja alternatywna wobec pozytywistycznego paradygmatu nauczania prawa? Analiza fragmentów D. 1,1,11 i D. 1,1,12 oraz myśli prawnej A. Rosmini'ego, C. Schmitta i Benedykta XVI, Adam Kozak (UAM) – Przeniesienia własności nieruchomości w świetle ksiąg miejskich Pleszewa (1428–1550), Jan Sowa (UW) – Szkody żołnierskie a wojskowy wymiar sprawiedliwości w województwie ruskim końca XVII wieku, Tomasz Kucharski (UMK) – Elekcyjność tronu w epoce staropolskiej w nauce oraz dydaktyce historii politycznej i historii prawa od końca XVIII wieku do czasów współczesnych, Łukasz Gołaszewski (UW) – Spory o dziesięciny na przełomie XVI–XVII wieku w Rzeczypospolitej – parafia Kobylin (województwo podlaskie, diecezja łucka) jako studium przypadku. Wnioski i postulaty, Aleksandra Guminiak (UAM) – Ewolucja funkcji prawodawczej parlamentu szkockiego, Paulina Liszka (KUL) – Małżeństwo i rozwód w koloniach brytyjskich w Ameryce Północnej, Marcin Michalak (UG) – Jurysprudencja amerykańska o błędzie w sztuce lekarskiej w XIX wieku.

Po przerwie obiadowej uczestnicy zjazdu wrócili do obradowania w pięciu równoległych sekcjach. W sekcji A działającej pod przewodnictwem dr hab. Marzeny Dyjakowskiej, prof. KUL (KUL), referaty wygłosili: dr Andrzej Chmiel (UMCS) – *Dziela naukowe jurystów rzymskich w zakresie prawa karnego*, dr Piotr Kołodko (UwB) – *Institutiones Marcianusa podręcznikiem do nauki prawa karnego w okresie cesarstwa*, dr Lena Fijałkowska (UŁ) – *Fikcja prawna w systemach prawnych Starożytnego Wschodu*.

Sekcja B podjęła obrady pod przewodnictwem prof. dr. hab. Józefa Ciągwy (UŚ), a swoje referaty wygłosili: dr Karol Dąbrowski (Pracownia Badań nad Samorządami – Fundacja Obywatelskiego Rozwoju – Ryki) – *Izby dystryktowe Generalnego Gubernatorstwa – stan badań, źródła, perspektywy badawcze*, dr Karol Siemaszko (Poznań) – *Przestępstwa przewidywane przez tzw. mały kodeks karny w świetle orzecznictwa Sądów Okręgowych w Zielonej Górze i w Głogowie z siedzibą w Nowej Soli – wstęp do badań*, dr Marcin Łysko (UwB) – *Udział doktryny w pracach nad kodyfikacją prawa wykroczeń w Polsce Ludowej*, dr hab. Piotr Fiedorczyk (UwB) – *Z dziejów stalinizacji nauki prawa. Komisja Konsultacyjno-Naukowa przy Ministerstwie Sprawiedliwości*, dr Michał Nowakowski (UJ) – „Sądy” bez ustawy, „sędziowie” bez wykształcenia. Sądy robotnicze w latach 1960–65.

Sekcja C obradowała pod przewodnictwem dr hab. Izabeli Lewandowskiej-Malec (UJ), a z prezentacjami w ramach tej sekcji wystąpili: dr Artur Lis (KUL – Wydział Zamiejscowy w Stalowej Woli) – *Księga Henrykowska i Księga Elbląska – dwa źródła do badań nad kulturą prawną Polski piastowskiej*, dr Piotr Pilarczyk (UAM) – *Rozwój badań prawno-finansowych w Polsce (do 1918 r.)*, dr Tomasz Dąbrowski (Wyższa Szkoła Biznesu w Radomiu) – *Wpływ ustawy z 1920 r. o spółdzielniach na dalsze losy prawa spółdzielczego w Polsce*.

W sekcji D obrady toczyły się pod przewodnictwem prof. dr. hab. Andrzeja Dziadzio (UJ), a referentami tej sekcji byli: dr hab. Grzegorz Kowalski (UJ) – *Rola historii prawa w uniwersyteckim kształceniu prawników w Austrii na przełomie XIX i XX wieku*, dr Michał Urbańczyk (UAM) – *Pojęcie „państwa” i „prawa” w nauce i nauczaniu na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego*, dr Przemysław Żukowski (UJ) – *Profesorowie i nauczanie prawa administracyjnego i nauki administracji na polskich uniwersytetach 1918–1939*, dr Mikołaj Tarkowski (UG) – *Nauka i nauczanie pra-*

wa cywilnego materialnego i formalnego na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie (1919–1939).

W sekcji E pod przewodnictwem prof. dr. hab. Andrzeja Bryka (UJ), referentami byli: dr hab. Katarzyna Maćkowska (KUL) – *Amerykańska edukacja prawnicza w okresie przedfederacyjnym*, dr Edyta Sokalska (UWM) – *Cooperative federalism a kultura prawna Stanów Zjednoczonych*, dr Maria Lewandowicz (UG) – *Kodeks Prawa Prywatnego Zurychu jako najistotniejsze dzieło cywilistyki w kodyfikacji prawa prywatnego Szwajcarii*, dr Anna Korzeniewska-Lasota (UWM) – *Nauczanie etyki zawodu na studiach prawniczych*.

Po krótkiej przerwie została otwarta ostatnia sesja – sesja plenarna, której przewodnictwo objęła prof. dr hab. Dorota Malec. Pierwszym referentem podsumowującej sesji plenarnej był dr hab. Andrzej Gulczyński, prof. UAM, który zaprezentował wystąpienie – *Józef Matuszewski. Pasja nauki. Cena pasji*, w którym przedstawił krótki rys biograficzny prof. dr. hab. Józefa Matuszewskiego i zachęcał do bliższego zapoznania się z jego życiorysem naukowym przez wydaną we wrześniu 2014 r. publikację o tożsamym tytule: *Józef Matuszewski. Pasja nauki. Cena pasji*, autorstwa Zygryda Rymaszewskiego oraz Jacka Matuszewskiego. Kolejno głos zabrał prof. dr hab. Wojciech Witkowski, który podjął się podsumowania obrad XXV Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Prawa. W swoim wystąpieniu prof. Witkowski szczegółowo przeanalizował przebieg zjazdu zarówno od strony merytorycznej, jak i organizacyjnej. Podkreślił on, że pomimo dużej liczby referentów sesji plenarnej i sesji panelowych dobrane tematy poszczególnych sekcji nie miało charakteru przypadkowego i opierało się na podziale merytorycznym – według działów historii prawa, chronologicznym bądź terytorialnym. Następnie prof. Witkowski z aprobatą odniósł się do zorganizowania odrębnej sesji posterowej dla doktorantów, podczas której mieli oni okazję zaprezentować szerokiemu gremium znawców i wybitnych przedstawicieli nauk historyczno-prawnych wyniki prowadzonych przez siebie badań naukowych.

Na zakończenie sesji plenarnej zamykającej obrady głos zabrał prof. dr hab. Wacław Uruszczak, który w imieniu organizatorów podziękował referentom zjazdu za ich trud włożony w przygotowanie wystąpień oraz uczestnikom za ich cenne uwagi zgłaszane podczas toczących się dyskusji, i tym samym zamknął obrady XXV Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Prawa.